

PIOTR WITKOWSKI

SPOŁECZNY WYMIAR WSPÓLNOTOWEGO SYSTEMU ZWOLNIEŃ CELNYCH

Wspólnotowy system zwolnień celnych jest przewidzianą przepisami prawa wspólnotowego rezygnacją z poboru ceł od towarów będących przedmiotem przywozu na obszar celny Unii Europejskiej¹. Zwolnienia celne są jednym z podstawowych instrumentów polityki celnej, do zadań której należy ochrona interesów narodowych lub organizacji międzynarodowej w obrocie towarowym, m.in. poprzez zapewnienie środków finansowych będących dochodem własnym państwa lub tej organizacji. Stanowią one wyjątek od zasady powszechności cła, a więc jednej z podstawowych zasad, jakimi kieruje się wspólnotowe ustawodawstwo celne. Warto pamiętać, że *exceptiones non sunt extentendae*, czyli że wyjątki nie mogą być poszerzane². Przyjęty w przepisach prawa celnego katalog zwolnień celnych jest zamknięty i nie może zostać zmieniony w wyniku różnej interpretacji ze strony organów celnych. Uprawnienia do korzystania ze zwolnień celnych powstają z mocy prawa i nie są pozostawione uznaniu organów celnych³.

Zakres zwolnień celnych może ulec rozszerzeniu jedynie w wyniku zmiany obowiązującego porządku prawnego. Sytuacja taka została przewidziana we Wspólnotowym Kodeksie Celnym poprzez zapis, że Rada może kwalifikowaną większością przyjąć wniosek Komisji Europejskiej w sprawie udzielenia

Dr PIOTR WITKOWSKI – Izba Celna w Białej Podlaskiej; adres do korespondencji: ul. Północna 19, 21-550 Biała Podlaska; witkowskip@interia.pl

¹ Rozporządzenie Rady (EWG) nr 918/83 z 23 marca 1983 r. ustanawiające wspólnotowy system zwolnień celnych, Dz. Urz. WE, nr L 265/1 z późn. zm.

² P. H a n c l i c h, *Zwolnienia od cła*, „Przegląd Podatkowy”, 2000, nr 5, s. 40.

³ Por. J. C h l e b n y, J. C h r o m i c k i, R. H a u s e r, H. W o j t a c h n o, *Ustawa Kodeks Celny*, Warszawa: Wydawnictwo Prawnicze PWN 1997, s. 67.

zwolnienia celnego przy przywozie towarów z krajów trzecich na wspólny obszar celny ze względu na szczególne okoliczności⁴

Można stwierdzić, że zwolnienia celne, będące świadomą rezygnacją z wpływów budżetowych, odpowiadają preferencjom dla przedsięwzięć, których społeczne lub gospodarcze znaczenie jest większe niż bieżące korzyści budżetu⁵. Ten społeczny wymiar zwolnień celnych jest swoistego rodzaju zabezpieczeniem socjalnym, prawnym i kulturowym dla zachowania wspólnego dobra i nadrzędności osoby i zbiorowości w życiu społecznym⁶

Zabezpieczeniami tymi w międzynarodowym obrocie towarowym są m.in. zapewnienie człowiekowi możliwości swobodnego i nieskrępowanego podróżowania, zmiany miejsca swego pobytu oraz stworzenie prawnych podstaw do niesienia pomocy osobom potrzebującym, ofiarom klęsk żywiołowych. Możliwości te związane są również z gwarancjami wspomagania aktywności człowieka w sferze naukowo-badawczej, edukacyjnej i kulturowej. Wspólne dobro, nadrzędność osoby i zbiorowości znalazły swój wymiar we wspólnotowym systemie zwolnień celnych, systemie zapewniającym nadrzędność celów społecznych nad bieżącym interesem finansowym Wspólnoty.

Wartości te znalazły swój wymiar w zwolnieniach celnych gwarantujących spełnienie określonych przesłanek, wolny przywóz rzeczy osobistego użytku należących do osób fizycznych mieszkających się z kraju trzeciego do Wspólnoty, rzeczy przywożonych w związku z zawarciem związku małżeńskiego, rzeczy osobistego użytku otrzymanych w spadku, towarów przewożonych w bagażu osobistym podróżnych. Bezcelowym przywozem mogą być objęte również przedmioty o charakterze wychowawczym, naukowym lub kulturalnym, towary przeznaczone dla organizacji charytatywnych i filantropijnych⁷

⁴ Rozporządzenie Rady (EWG) nr 2913/92 z 12 października 1992 r. o ustanowieniu Kodeksu Celnego Wspólnoty, Dz. Urz. WE, nr L 302, z późn. zm.

⁵ D. P a n k i e w i c z, *Ulgi celne*, „Monitor Prawa Celnego”, 1996, nr 8, s. 228.

⁶ J. G o c k o, *Rozwój społeczny człowieka*, [w:] *Wzrastanie człowieka w godności, miłości i miłosierdziu*, red. M. Kalinowski, Lublin: Wydawnictwo KUL 2005, s. 47.

⁷ A. K u ś, *Podstawy prawa celnego*, [w:] *Zarys finansów publicznych i prawa finansowego*, red. W. Wójtowicz, Kraków: Kantor Zakamycze 2005, s. 359.

I. ZWOLNIENIA CELNE A WOLNOŚCI CZŁOWIEKA

Prawem człowieka jest możliwość swobodnego przemieszczania się, podróży, wolnego i nieskrępowanego wyboru miejsca swego pobytu zamieszkania i pracy. Wartości te są szczególnie cenne w społeczeństwie, które przez wiele lat było pozbawione tych oczywistych dzisiaj możliwości – rozwijających człowieka, jego poznanie i działanie.

Wspólnotowy system zwolnień celnych wychodzi naprzeciw „przestrzennej” aktywności człowieka, przewidując wiele możliwości bezcłowego przywozu towarów przez osoby przyjeżdżające do państw członkowskich Unii Europejskiej. Przyjazd ten może być związany z potrzebą czasowego lub stałego pobytu oraz – co się z tym wiąże – z koniecznością korzystania z rzeczy osobistego użytku. Możliwość w zasadzie nieskrępowanego przywozu tych rzeczy jest niewątpliwie ułatwieniem i pozytywnym impulsem dla podjęcia i realizacji jakże różnych decyzji – czasami są to krótkie, mało znaczące i przemijające wyjazdy, ale mogą to być również wyjazdy zmieniające dotychczasowe życie ludzi i ich najbliższych.

Państwa członkowskie Unii Europejskiej to miejsca częstych i tradycyjnych podróży turystycznych związanych z odwiedzinami rodzinnymi, sportowo-rekreacyjnych, pielgrzymek religijnych. Osobom przyjeżdżającym w tych celach, co wiąże się z ich czasowym pobytom w danym kraju, służy zwolnienie celne w zakresie rzeczy osobistego użytku przywożonych w bagażu osobistym. Pod pojęciem tego bagażu rozumiemy cały bagaż podręczny przewożony bezpośrednio przez podróżnego, który może on przedstawić w momencie faktycznego przekroczenia granicy, ponadto przedmiotem zwolnienia są towary stanowiące bagaż przesyłany, w udokumentowany sposób, za pośrednictwem przewoźnika, fizycznie niedostępny dla podróżnego w czasie podróży⁸

Zwolnienie to jest udzielane pod warunkiem, że ilość i rodzaj przewożonych towarów nie wskazują na przeznaczenie handlowe. Pojęcie braku przeznaczenia handlowego przejawia się w charakterze, jak również w rodzaju i przeznaczeniu okazjonalnie przywożonych rzeczy – ich wykorzystaniu do osobistego użytku przez podróżnego lub jego rodzinę ewentualnie traktowaniu ich jako upominki i prezenty.

⁸ Por. P H a n c l i c h, R. O l s z e w s k i, *Zwolnienia od cła. Komentarz praktyczny*, Warszawa: Wydawnictwo KiK 2000, s. 15.

Możliwość praktycznego zastosowania tego zwolnienia celnego została ograniczona przez wprowadzenie norm ilościowych i wartościowych. Normy ilościowe to enumeratywnie wyliczone towary i ich ilości, w stosunku do których możliwy jest bezcłowy przywóz (m.in. wyroby spirytusowe i tytoniowe). W stosunku do pozostałych towarów wprowadzono ograniczenie wartościowe, które określa, że łączna wartość towarów przewożonych w bagażu osobistym podróżnego nie może przekraczać równowartości 175 euro, a w przypadku podróżnego, który nie ukończył 15 lat – 90 euro⁹

Każdy kraj członkowski uzyskał prawo do wprowadzania własnych zakazów lub ograniczeń przywozowych lub wywozowych¹⁰ Mogą one dotyczyć m.in. towarów przywożonych przez osoby w związku z ich miejscem zamieszkania lub wykonywanym zawodem. Ograniczeniami mogą zostać objęci podróżni mieszkający w strefie przygranicznej, osoby przekraczające granicę w związku z pracą zawodową wykonywaną w strefie przygranicznej oraz pracownicy środków transportu w ruchu międzynarodowym przejeżdżający wspólny obszar celny. Pod pojęciem strefy nadgranicznej należy rozumieć cały obszar gmin przyległych do granicy państwowej, a na odcinku morskim – do brzegu morskiego. Jeżeli szerokość strefy nadgranicznej nie osiąga w ten sposób 15 km, włącza się do strefy również obszar gmin bezpośrednio sąsiadujących z gminami przyległymi do granicy państwowej lub brzegu morskiego¹¹ W stosunku do wymienionych osób przepisy krajowe wprowadzają znaczne ograniczenia zmniejszające realną możliwość bezcłowego przywozu określonych towarów, w szczególności dotyczy to napojów alkoholowych i wyrobów tytoniowych. Należy również zaznaczyć, że z przedmiotowego zwolnienia celnego osoby te mogą skorzystać raz w miesiącu. W przypadku osób zamieszkujących w strefie nadgranicznej przewidziana jest możliwość zastosowania pełnego zwolnienia celnego, pod warunkiem przedstawienia rachunków lub faktur poświadczających zakup przywożonych towarów, wystawionych na nazwisko podróżnego, potwierdzających pobyt oraz zakup podróżnego poza strefą nadgraniczną kraju sąsiadującego ze wspólnym obszarem celnym.

⁹ Rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 26 kwietnia 2004 r. w sprawie ograniczenia wartości lub ilości zwolnionych od należności przywozowych towarów, przywożonych w bagażu osobistym podróżnego, Dz. U z 2004, nr 97, poz. 968.

¹⁰ A. K u ś, *Prawo celne*, Bydgoszcz–Lublin: Oficyna Wydawnicza Branta 2003, s. 341.

¹¹ Ustawa z 12 października 1990 r. o ochronie granicy państwowej, Dz. U. z 1990, nr 78, poz. 461, z późn. zm.

W realiach współczesnego życia, w świecie globalizacji obejmującej stopniowo coraz więcej przejawów ludzkiej aktywności, w szczególności tych związanych z prowadzeniem działalności gospodarczej, wykonywaniem zawodu, nauką, częstym zjawiskiem może być potrzeba wyjazdu obywatela państwa członkowskiego na pobyt stały lub czasowy poza Unię Europejską. W przypadku jego powrotu, przyjazdu z kraju trzeciego z zamiarem stałego pobytu na wspólnym obszarze celnym, przysługuje mu określone zwolnienie celne. Osoba ta powinna faktycznie przenosić swoje dotychczasowe miejsce zamieszkania i przesiedlać się ze swoim całym dotychczasowym dobytkiem. Okres stałego pobytu w poprzednim kraju powinien wynosić co najmniej dwanaście miesięcy.

Przedmiotem zwolnienia są rzeczy osobistego użytku należące do majątku osobistego, które służyły osobie uprawnionej w dotychczasowym miejscu pobytu za granicą. W stosunku do rzeczy nieużywających się w trakcie normalnego korzystania, np. prywatnych środków transportu (samochodów osobowych), warunkiem udzielenia zwolnienia celnego jest użytkowanie ich w okresie co najmniej sześciu miesięcy przed opuszczeniem kraju trzeciego. Ponadto powinny być one na wspólnym obszarze celnym przeznaczone do tego samego celu, co w czasie pobytu zagranicznego¹² Zwolnienie nie dotyczy napojów alkoholowych, tytoniu, wyrobów tytoniowych, środków transportu przeznaczonych do działalności gospodarczej oraz towarów wykorzystywanych w działalności zarobkowej lub zawodowej, innych niż przenośny sprzęt potrzebny do wykonywania zajęcia lub zawodu¹³ Dokumentami potwierdzającymi prawo do korzystania z omawianego zwolnienia celnego są wszelkiego rodzaju dowody świadczące o zamieszkiwaniu na stałe w kraju trzecim, np. informacja o zameldowaniu, opłacaniu podatków.

Mienie osobiste będące przedmiotem zwolnienia celnego może być przywożone partiami przez uprawnioną osobę i umieszczane pod procedurą dopuszczenia do obrotu z zastosowaniem zwolnienia celnego w okresie dwunastu miesięcy od dnia zakończenia pobytu w kraju trzecim. Okres ten liczony jest od dnia dokonania pierwszego zgłoszenia celnego o umieszczenie towarów przywożonych przez osobę uprawnioną pod procedurą dopuszczenia do obrotu na wspólnym obszarze celnym.

¹² Por. J. Borkowski, J. Chlebny, J. Chromicki, R. Hauser, H. Wojtachno, *Kodeks celny. Komentarz*, Warszawa: LexisNexis 2001, s. 339.

¹³ S. Naruszewicz, M. Laszuk, *Wspólnotowe prawo celne*, Warszawa: LexisNexis 2004, s. 302.

W odniesieniu do osób przenoszących się na pobyt stały zwolnienie celne może być zastosowane bez zachowania wcześniej określonego terminu. Będzie ono udzielone, jeżeli osoba zainteresowana udowodni, że nie miała wpływu na skrócenie tego pobytu, natomiast jej zamiarem było pozostawanie poza Unią Europejską przez okres co najmniej dwunastu miesięcy. Sytuacja taka może mieć miejsce przykładowo w wyniku wypowiedzenia kontraktu na wykonanie określonych prac. Termin dwunastu miesięcy nie musi być zachowany również w przypadku cudzoziemców mających status uchodźcy lub przyznane im zostało prawo azylu oraz obywateli państw członkowskich, jeżeli ich zagraniczny pobyt został zakłócony wyjątkowymi wydarzeniami natury politycznej.

Wymogiem skuteczności prezentowanego zwolnienia jest nieodstępowanie towarów, w stosunku do których zostało ono udzielone w okresie dwunastu miesięcy. Uważa się, że warunek ten nie jest zachowany w przypadku ich sprzedaży ewentualnie dobrowolnego przeniesienia własności lub faktycznego użytkowania w sposób polegający na wynajęciu, użyczeniu, wydzierżawieniu lub innym odstąpieniu przedmiotów wchodzących w zakres zwolnienia. Bez znaczenia pozostaje fakt, czy warunek nieodstępowania zostanie naruszony w wyniku czynności mającej charakter odpłatny lub nieodpłatny. W sytuacji niedotrzymania tego warunku organy celne stosują przepisy dotyczące powstania długu celnego, przyjmując elementy kalkulacyjne na dzień jego naruszenia.

Normalnym, nieomal codziennym zjawiskiem jest obecność zagranicznych studentów i uczniów w uczelniach i szkołach. Sytuację dostrzegły wspólnotowe regulacje celne, stwarzające warunki do udzielenia zwolnienia przysługującego studentom i uczniom w zakresie przywozu z kraju trzeciego strojów szkolnych, rzeczy potrzebnych do nauki oraz używanych przedmiotów przeznaczonych do normalnego wyposażenia pokoju mieszkalnego studenta lub ucznia na wspólnym obszarze celnym. Za rzeczy potrzebne do nauki uważa się przedmioty i sprzęt zwyczajowo wykorzystywany w uczeniu się, łącznie z urządzeniami elektronicznymi. Strojem szkolnym natomiast jest bielizna osobista, domowa i odzież – zarówno nowa, jak i używana. Uprawniona do korzystania z tego zwolnienia celnego jest każda osoba, zapisana – zgodnie z regulaminem – do jednostki nauczania w celu uczestnictwa w pełnym wymiarze godzin w zajęciach tam prowadzonych¹⁴ Dokumentami

¹⁴ A. Jędruszczyk, Z. Janczyk, *Zwolnienia celne w Unii Europejskiej. Przegląd wybranych zagadnień*, Toruń: Wydawnictwo Dom Organizatora 2000, s. 46.

potrzebnymi do udzielenia zwolnienia będą zaświadczenia potwierdzające status studenta lub ucznia. Prezentowane zwolnienie przysługuje przynajmniej raz w roku szkolnym.

Ślub, małżeństwo to wydarzenie ważne w życiu każdego człowieka. Jeśli jednym z małżonków jest osoba pierwotnie zamieszkująca poza Unią Europejską, również przysługują jej zwolnienia podatkowe. Ułatwieniem w procesie technicznej realizacji życiowych decyzji i w samym zorganizowaniu ślubu, w szczególności w sytuacji przyjazdu zaproszonych gości, jest specjalnie skonstruowane zwolnienie celne. Dotyczy ono wyprawy ślubnej i majątku ruchomego należącego do współmałżonka przenoszącego się na stałe do państwa członkowskiego. Z bezcłowego przywozu wyłączone są napoje alkoholowe i wyroby tytoniowe. Dla skutecznego zastosowania zwolnienie – poza faktem ślubu lub formalnie wyrażonej woli jego zawarcia – wymagane jest, aby osoba presiedlająca się udokumentowała, że przebywała poza wspólnym obszarem celnym przez okres dwunastu miesięcy ewentualnie że miała takowy zamiar. Rzeczy osobistego użytku, będące przedmiotem zwolnienia celnego, mogą być przywożone partiami przez uprawnioną osobę i umieszczone pod procedurą dopuszczenia do obrotu przez organy celne w okresie czterech miesięcy od dnia zawarcia związku małżeńskiego. Ułatwieniem dla przyszłych małżonków jest możliwość wcześniejszego przywozu tych rzeczy w ramach zwolnienia celnego na dwa miesiące przed zawarciem związku małżeńskiego. Warunkiem skutecznego obowiązywania udzielonego zwolnienia celnego, podobnie jak w przypadku osoby przyjeżdżającej z zamiarem pobytu stałego, jest nieodstępowanie w okresie dwunastu miesięcy przedmiotów, które zostały nim objęte. Analogicznie przedstawiają się również inne regulacje dotyczące realizacji tego warunku.

Sytuacją zrozumiałą w przypadku zawarcia związku małżeńskiego przez osobę zamieszkującą poza Unią Europejską jest przyjazd jej rodziny, znajomych i gości zaproszonych do udziału w uroczystości ślubnej. Również one mogą skorzystać ze zwolnienia celnego obejmującego rzeczy zwyczajowo traktowane jako prezenty i upominki ślubne. Aby zwolnienie to mogło być zastosowane, osoba przewożąca je powinna mieć stałe miejsce zamieszkania w kraju trzecim, a równowartość pojedynczego przedmiotu przywożonego w związku ze ślubem nie może przekraczać 1000 euro.

Wspólnotowe zwolnienia celne, przewidując potrzebę przyjazdu osób zamieszkujących w krajach trzecich w związku z wydarzeniami ważnymi i nieuniknionymi w ludzkim życiu, określiły możliwość bezcłowego przywozu rzeczy niezbędnych w ceremoniach pogrzebowych oraz mogących zapewnić

ewentualną dalszą opiekę nad grobem. Osoby przyjeżdżające na wspólny obszar celny w celu uczestniczenia w pogrzebie lub z zamiarem udekorowania grobów mogą skorzystać ze zwolnienia celnego, którym objęte są kwiaty, wieńce i inne przedmioty ozdobne. W ramach omawianego zwolnienia mogą być przywożone trumny ze zwłokami, urny zawierające prochy zmarłych oraz przedmioty stanowiące ich dekorację i ozdobę¹⁵

Cło nie jest pobierane od towarów wykorzystywanych do budowy cmentarzy, grobów i pomników wzniesionych dla uczczenia pamięci ofiar wojny będących obywatelami państw obcych pochowanymi na terytorium państw członkowskich. Dotyczy ono również towarów przeznaczonych do utrzymania ich w odpowiednim stanie i wyglądzie. Objęte zwolnieniem towary powinny być przywożone z krajów trzecich przez organizacje uprawnione do tego celu przez właściwe organy państwowe.

II. ZWOLNIENIA CELNE A POMOC CZŁOWIEKOWI

Pomoc niesiona ubogim i potrzebującym to „[...] imperatyw moralny skierowany do ludzi bogatych, aby dzielili się dobrami, które posiadają”¹⁶ Tworzenie warunków godnego życia osobom niepełnosprawnym, solidarność z ofiarami klęsk żywiołowych to moralne standardy naszej cywilizacji. Rolą i zadaniem prawa jest stworzenie systemu dającego możliwość ich praktycznej realizacji. Możliwość ta została zagwarantowana w zakresie międzynarodowego obrotu towarowego na podstawie regulacji wspólnotowego systemu zwolnień celnych. W systemie tym przewidziane jest zwolnienie celne przeznaczone dla organizacji państwowych lub innych organizacji prowadzących działalność charytatywną lub dobroczynną na podstawie przepisów krajowych, których głównym zadaniem jest niesienie pomocy ludziom znajdującym się w potrzebie¹⁷

W Polsce należą do nich instytucje i organizacje pozarządowe spełniające szczegółowe wymogi oraz kościelne osoby prawne i ich jednostki organizacyjne działające na podstawie odrębnych regulacji prawnych. Warunkiem

¹⁵ E. P i ą t e k, *Prawo celne, harmonizacja polskiego prawa celnego z prawem Wspólnoty Europejskiej*, Warszawa: Fundacja Telonariusz 1995, s. 129.

¹⁶ G o c k o, *Rozwój społeczny człowieka*, s. 51.

¹⁷ Por. F. P r u s a k, *Kodeks celny. Komentarz*, Warszawa: Oficyna Prawnicza MUZA SA 2002, s. 784.

udzielenia zwolnienia celnego jest nieprowadzenie przez te osoby działalności gospodarczej¹⁸ Osoby uprawnione powinny prowadzić procedury księgowe umożliwiające kontrolę wykorzystania towarów objętych bezcłowym przywozem.

Przepisy wspólnotowe określiły grupy towarów, które mogą być objęte zwolnieniem celnym, oraz wskazały na ich uprzywilejowane przeznaczenie na terytorium państwa członkowskiego. Należą do nich:

a) artykuły pierwszej potrzeby, rozumiane jako niezbędne do zaspokojenia najżywniejszych potrzeb ludzi, np. żywność, lekarstwa, odzież, które są przeznaczone od nieodpłatnego przekazania potrzebującym;

b) towary przekazane nieodpłatnie przez osobę zamieszkującą lub mającą swoją siedzibę poza wspólnym obszarem celnym, bez zamiaru realizacji przez obdarowanego celów handlowych, przeznaczone do wykorzystywania w czasie zorganizowanych zbiórek pieniężnych celem zgromadzenia funduszy na rzecz działalności wspierającej osoby potrzebujące pomocy;

c) materiały i wyposażenie biurowe przekazane nieodpłatnie przez osobę zamieszkującą lub mającą swoją siedzibę poza wspólnym obszarem celnym, bez zamiaru realizacji przez obdarowanego celów handlowych, przeznaczone jedynie na potrzeby funkcjonowania uprawnionych organizacji.

Wyłączone z możliwości zastosowania przez organy celne prezentowanego zwolnienia zostały m.in. napoje alkoholowe, tytoń i wyroby tytoniowe, pojazdy mechaniczne, z wyjątkiem ambulansów.

Skala zjawiska niepełnosprawności w Polsce obliguje nas do tego, aby działania podejmowane w kierunku polepszenia warunków życia i tym samym jakości życia niepełnosprawnych były jak najbardziej przemyślane i odpowiadały wprost na potrzeby tej grupy¹⁹ Możliwości przemyślanego zaspokojenia potrzeb osób niepełnosprawnych, związanych z poprawą ich warunków życia, wyrównania szans zatrudnienia, rozwoju indywidualnego i społecznego, stwarzają przepisy wspólnotowego systemu zwolnień celnych.

Przedmiotem bezcłowego przywozu na obszar celny Unii Europejskiej mogą być artykuły specjalnie przeznaczone do rozwoju naukowego, edukacyjnego lub kulturowego. Uprawnionymi do korzystania z tego zwolnienia są indywidualnie osoby niewidome, niepełnosprawne (w tym fizycznie i umy-

¹⁸ Rozporządzenie Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 28 kwietnia 2004 r. w sprawie określenia warunków, jakie muszą spełniać instytucje i organizacje uprawnione do korzystania z należności przywozowych, Dz. U. z 2004, nr 101, poz. 1038.

¹⁹ O t r ę b s k i, *Formy wspierania osób niepełnosprawnych*, s. 278.

słowo) oraz instytucje i organizacje uprawnione przez właściwe organy państwa członkowskiego. W celu zastosowania zwolnienia celnego osoby niewidome, niepełnosprawne powinny przedstawić orzeczenie lekarskie nadające im taki statut.

W przepisach krajowych wskazano, że uprawniony do stosowania zwolnienia krąg osób dotyczy zasadniczo osób związanych z działalnością charytatywną lub dobroczynną. Mimo to powinny one spełniać jeszcze dodatkowe wymogi, które związane są z prowadzeniem działalności edukacyjnej lub zapewniającej pomoc osobom niewidomym lub niepełnosprawnym²⁰. Zwolnieniem tym w stosunku do osób niewidomych objęte mogą być towary wyszczególnione w załącznikach do rozporządzenia ustanawiającego wspólnotowy system zwolnień celnych. Należą do nich m.in.: papier do pisania alfabetem Braille'a, obrazy, rysunki i fotografie pomagające osobom niewidomym i niedowidzącym, maszyny do pisania i maszyny do redagowania tekstów przystosowane do użytku przez osoby niewidome lub niedowidzące, urządzenia elektroniczne orientacyjne i wykrywacze przeszkód dla osób niewidomych lub niedowidzących.

Z zakresu przedmiotowego zwolnienia mogą zostać wyłączone towary naruszające interesy wspólnotowego sektora przemysłowego, a więc producentów towarów identycznych lub podobnych.

Omawiane zwolnienie udzielane jest również w stosunku do części zamiennych, elementów i specjalnego wyposażenia do głównych towarów uprzywilejowanych oraz narzędzi używanych do utrzymania, kalibrowania lub naprawy przywożonych w tym samym czasie lub osobno w późniejszym terminie, jeżeli są możliwości stwierdzenia o ich przeznaczeniu do zwolnionych towarów.

Do obowiązków instytucji i organizacji upoważnionych do bezcłowego przywozu towarów, określonych w rozporządzeniu wykonawczym do wspólnotowego systemu zwolnień celnych dla osób niewidomych, należy m.in. bezpośrednie wysłanie objętych zwolnieniem rzeczy do deklarowanego miejsca przeznaczenia, włączenie ich do ewidencji zapasów, ułatwienie organom celnym wszelkiej kontroli związanej ze sprawdzeniem warunków niezbędnych do zastosowania zwolnienia z należności celnych²¹

²⁰ Rozporządzenie Ministra Polityki Społecznej z dnia 27 maja 2004 r. w sprawie warunków, jakie muszą spełniać instytucje i organizacje uprawnione do korzystania ze zwolnień od należności celnych przywozowych, Dz. U. z 2004, nr 153, poz. 1616.

²¹ Rozporządzenie Komisji (EWG) nr 2289/83 z dnia 29 lipca 1983 r. ustanawiające przepisy w celu wykonania art. 70-78 rozporządzenia Rady (EWG) nr 918/83 ustanawiającego

Dokonując uogólnienia można stwierdzić, że towary objęte prezentowanymi formami zwolnień celnych nie mogą być przedmiotem zbycia formalnego lub faktycznego przez osobę uprawnioną bez wcześniejszego powiadomienia organów celnych. Powiadomienie to dotyczy również sytuacji ustania przesłanek podmiotowo-przedmiotowych jego stosowania, a więc utraty przez uprawnioną organizację warunków do jego udzielenia zwolnienia lub gdy zostaną one przeznaczone do innych celów niż wskazane w dyspozycji przepisu ustanawiającego zwolnienie.

W przypadku sprzedaży, dobrowolnego przeniesienia własności w inny sposób, wynajmu, użyczenia, wdzierżawienia innego faktycznego odstąpienia towarów objętych przedmiotowym zwolnieniem celnym – bez względu na charakter tej czynności (odpłatny lub nieodpłatny) – organ celny stosuje przepisy związane z powstaniem długu celnego, przyjmując elementy kalkulacyjne na dzień odstąpienia towaru.

Mimo dokonania powyższych czynności, dług celny nie powstanie w stosunku do zwolnionych z cła towarów, jeżeli zostaną one odstąpione osobie spełniającej wymogi oraz używane będą one w dalszym ciągu do celów umożliwiających zastosowanie zwolnienia celnego. W takim przypadku, zgodnie z treścią rozporządzenia wykonawczego, jeżeli osoba posiadająca towar będący pierwotnie przedmiotem zwolnienia celnego mieszka w innym państwie członkowskim niż to, gdzie zwolnienie było stosowane, to na jej wniosek właściwy organ celny powinien przekazać informację organowi celnemu dokonującemu zwolnienia o jego dalszym użytkowaniu zgodnie z warunkami podmiotowo-przedmiotowymi do jego dalszego stosowania.

Przedmiotem zwolnienia celnego mogą być przywożone z krajów trzecich na wspólny obszar celny towary w związku z klęskami żywiołowymi, przeznaczone do nieodpłatnego rozdania bezpośrednio wśród ofiar tych zjawisk, do nieodpłatnego oddania do dyspozycji ofiarom klęsk żywiołowych – przy jednoczesnym pozostaniu nadal własnością uprawnionej jednostki organizacyjnej lub organizacji – oraz z przeznaczeniem dla jednostek ratowniczych w trakcie trwania działań związanych ze zwalczaniem klęski żywiołowej sprzętu niezbędnego do prowadzenia akcji ratunkowej. Zwolnienie nie znajduje natomiast zastosowania w odniesieniu do materiałów, towarów i sprzętu przeznaczonego do odbudowy zniszczeń powstałych wskutek klęsk żywiołowych.

Decyzja, na wniosek państwa członkowskiego dotkniętego klęską żywiołową, w sprawie otwarcia możliwości realizacji tego zwolnienia celnego należy do kompetencji Komisji Europejskiej. Podjęcie jej wymaga konsultacji z pozostałymi państwami członkowskimi. W swojej ewentualnej treści zawiera zakres i tryb stosowania tego zwolnienia przez organy celne państw członkowskich.

Towary przywożone dla uprzywilejowanych celów, do czasu decyzji Komisji, korzystają z zawieszenia stosowania przepisów określających powstanie należności celnych. Sytuacja taka ma miejsce za zgodą i za zobowiązaniem organizacji uprawnionej do korzystania z ewentualnego zwolnienia celnego, że w przypadku nieogłoszenia go przez Komisję ureguje podlegające odwieszeniu należności celne.

Warunkiem udzielenia uprawnionym osobom omawianego zwolnienia jest prowadzenie przez nie procedur księgowych umożliwiających kontrolę wykorzystania zwolnionych od cła towarów. W przypadku odstąpienia towarów objętych zwolnieniem celnym zastosowanie ma przedstawiony poprzednio tryb, związany z ewentualnym powstaniem długu celnego.

*

Wspólnotowy system zwolnień celnych wynika z wielostronnych umów międzynarodowych, których kraje członkowskie są stronami²². Daje to gwarancje, że wartości związane z wolnością przemieszczania się ludzi i ich dobytku oraz niesieniem pomocy bliźnim zachowane są również w innych państwach uczestniczących w międzynarodowym obrocie towarowym.

Przedstawione możliwości bezcłowego przywozu towarów na wspólny obszar celny nie wyczerpują katalogu zwolnień celnych przewidzianych dla osób fizycznych oraz mających wymiar społeczny ze względu na prowadzoną działalność przez uprawnioną osobę. W przypadku osób fizycznych można wymienić przykładowo zwolnienia odnoszące się m.in. do mienia osobistego nabytego w drodze dziedziczenia, majątku ruchomego gospodarstwa domowego przeznaczonego do wyposażenia dodatkowego mieszkania. Zaspokojeniu potrzeb społecznych służyć może np. bezcłowy przywóz na wspólny obszar celny przedmiotów o charakterze wychowawczym, naukowym lub kulturo-

²² A. Kuś, *Wspólnotowy kodeks celny. Wspólnotowy system zwolnień celnych. Polskie prawo celne. Wprowadzenie*, Bydgoszcz–Lublin: Oficyna Wydawnicza Branta 2004, s. 26.

wym, przyrządy i aparatura naukowa oraz przyrządy i aparatura przeznaczone do badań naukowych, diagnozowania lub leczenia.

W warunkach członkostwa Polski w Unii Europejskiej znacznie zmalało zaspokojenie potrzeb społecznych poprzez przywóz towarów z zagranicy. W znacznej mierze wspólnotowy system zwolnień celnych stosowany w polskich realiach pozostaje niewykorzystany. Powodem tego są przesłanki obiektywne związane ze zniesieniem granic celnych i swobodą przepływu towarów pomiędzy państwami członkowskimi, ale źródła tego zjawiska tkwią również w braku znajomości regulacji prawnych tworzących wspólnotowe zwolnienia celne²³

W zakresie efektywnej realizacji pomocy społecznej obowiązują obecnie zasady zbliżone do innych obszarów publicznej aktywności człowieka. Możliwość skorzystania z ułatwień, uproszczeń i preferencji uzależniona jest od znajomości przepisów prawa celnego. Sytuacja ta z pewnością w większej mierze dotyczy zwolnień o charakterze społecznym, ponieważ nie ulega wątpliwości, iż bardziej znane są możliwości bezcłowego przywozu towarów przez osoby przyjeżdżające na wspólny obszar celny.

Uogólniając można stwierdzić, że wspólnotowy system zwolnień celnych twórczo uzupełnia całość regulacji celnych Unii Europejskiej, promujących ułatwienia i uproszczenia, ograniczających do niezbędnego minimum kontrolną ingerencję organów celnych, przy jednoczesnym zapewnieniu interesów Wspólnoty w obrocie z krajami trzecimi. Zwolnienia celne, oczywiście przy zachowaniu określonych przesłanek, zapewniają w miarę swobodny przywóz towarów przeznaczanych do realizacji celów społecznie pożądanых. Należy jednak podkreślić również rozsądne rozwiązania dotyczące bezcłowego przywozu towarów mogących służyć do prowadzenia działalności komercyjnej. Dobrą ilustracją tego są możliwości służące pobudzeniu i rozwojowi niektórych sektorów gospodarki, np. udogodnienia w organizacji targów, wystaw, konferencji oraz promocja handlu lub turystyki.

Zwolnienia celne, a w zasadzie szerzej preferencje celne, mogą służyć dążeniu do osiągnięcia pożądanego stanu, w którym społeczność międzynarodowa powinna stać się jednym organizmem społecznym, którego członcy, poszczególne państwa, będą spełniać odpowiednią rolę wynikającą z ich właściwości gospodarczych i kulturowych²⁴

²³ Por. W. C z y ż o w i c z, *Polskie cło 1997-2003*, Warszawa: Wydawnictwo Wyższej Szkoły Ekonomicznej 2003, s. 213.

²⁴ Cz. S t r z e s z e w s k i, *Katolicka nauka społeczna*, Warszawa: Ośrodek Dokumentacji i Studiów Społecznych 1985, s. 542.

BIBLIOGRAFIA

LITERATURA PRZEDMIOTOWA

- Borkowski J., Chlebny J., Chromicki J., Hauser R., Wojtachno H.: Kodeks celny. Komentarz, Warszawa: LexisNexis 2001.
- Chlebny J., Chromicki J., Hauser R., Wojtachno H.: Ustawa Kodeks Celny, Warszawa: Wydawnictwo Prawnicze PWN 1997.
- Gocko J.: Rozwój społeczny człowieka, [w:] Wzrastanie człowieka w godności, miłości i miłosierdziu, red. M. Kalinowski, Lublin: Wydawnictwo KUL 2005, s. 39-54.
- Jędruszczyk A., Janczyk Z.: Zwolnienia celne w Unii Europejskiej. Przegląd wybranych zagadnień, Toruń: Wydawnictwo Dom Organizatora 2000.
- Hanclich P.: Zwolnienia od cła, „Przegląd Podatkowy”, 2000, nr 5, s. 39-41.
- Hanclich P., Olszewski R.: Zwolnienia od cła. Komentarz praktyczny, Warszawa: Wydawnictwo KiK 2000.
- Kuś A.: Podstawy prawa celnego, [w:] Zarys finansów publicznych i prawa finansowego, red. W. Wójtowicz, Kraków: Kantor Zakamycze 2005, s. 322-363.
- Wspólnotowy kodeks celny. Wspólnotowy system zwolnień celnych. Polskie prawo celne. Wprowadzenie, Bydgoszcz–Lublin: Oficyna Wydawnicza Branta 2004.
- Naruszewicz S., Laszuk M.: Wspólnotowe prawo celne, Warszawa: LexisNexis 2004.
- Otrębski W.: Formy wspierania osób niepełnosprawnych, [w:] Wzrastanie człowieka w godności, miłości i miłosierdziu, red. M. Kalinowski, Lublin: Wydawnictwo KUL 2005, s. 227-296.
- Pankiewicz D.: Ulgi celne, „Monitor Prawa Celnego”, 1996, nr 8, s. 226-230.
- Piątek E.: Prawo celne, harmonizacja polskiego prawa celnego z prawem Wspólnoty Europejskiej, Warszawa: Fundacja Telonariusz 1995.
- Prusak F.: Kodeks celny. Komentarz, Warszawa: Oficyna prawnicza MUZA SA. 2002.

AKTY PRAWNE

- Rozporządzenie Rady (EWG) nr 918/83 z 23 marca 1983 r. ustanawiające wspólnotowy system zwolnień celnych, Dz. Urz. WE, nr L 265/1, z późn. zm.
- Rozporządzenie Komisji (EWG) nr 2289/83 z dnia 29 lipca 1983 r. ustanawiające przepisy w celu wykonania art. 70-78 rozporządzenia Rady (EWG) nr 918/83 ustanawiającego wspólnotowy system zwolnień celnych, Dz. Urz., nr L 105, z późn. zm.
- Rozporządzenie Rady (EWG) nr 2913/92 z 12 października 1992 r. o ustanowieniu Kodeksu Celnego Wspólnoty, Dz. Urz. WE, nr L 302, z późn. zm.

Rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 26 kwietnia 2004 r. w sprawie ograniczenia wartości lub ilości zwolnionych od należności przywózowych towarów przywożonych w bagażu osobistym podróżnego, Dz. U z 2004, nr 97, poz. 968.

Rozporządzenie Ministra Polityki Społecznej z dnia 27 maja 2004 r. w sprawie warunków, jakie muszą spełniać instytucje i organizacje uprawnione do korzystania ze zwolnień od należności celnych przywózowych, Dz. U. z 2004, nr 153, poz. 1616.

Rozporządzenie Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 28 kwietnia 2004 r. w sprawie określenia warunków, jakie muszą spełniać instytucje i organizacje uprawnione do korzystania z należności przywózowych, Dz. U. z 2004, nr 101, poz. 1038.

Ustawa z 12 października 1990 r. o ochronie granicy państwowej, Dz. U. z 1990, nr 78, poz. 461, z późn. zm.

SOCIAL SENSE OF COMMUNITY'S CUSTOMS DUTY EXEMPTIONS SYSTEM

S u m m a r y

Community's Customs Duty Exemptions System may be consider as a regulated by Community's Customs Law resignation from duty collection for goods imported to European Union Customs Territory. They are part of fundamental instruments of customs policy which reffer not only to national affairs protection but to international organizations business in foreign trade as well. It is because they provide finacial resources which are part of income of both state budget and these organizations.

Customs duty exemptions are sensible resignation from the state budget income, they are also part of a state activity with its social and economic sence that is far more important than current budget profits.

They have such an important meaning because they enable duty free importation of goods to Community's customs territory that gives a great opportunity to gain several goals. It is connected with duty free importation of goods like things of personal use belonging to people who migrate from the third country to the European Union, things imported on the occasion of marriage, inherited things of personal use, personal belongings of travellers crossing the border, duty free importation covers also goods for educational, scientific or cultural purposes and goods provided for charity or philanthropic organizations.

Słowa kluczowe: zwolnienie celne, społeczny charakter, bezcłowy przewóz, osoba przyjeżdżająca, pomoc potrzebującym.

Key words: customs duty exemptions, social sence, duty free importation, visiting person, charity aid.